

staan van een handeling of een toestand, zonder dat er een voorbedacht plan is gemaakt.

Aanrichten heeft dezelfde betekenis; het wordt thans echter uitsluitend in ongunstige zin opgevat, van het veroorzaken van iets dat noodlottig is of deernis verwekt.

Die ziekte is veroorzaakt door bacteriën. Wie schade veroorzaakt, moet die vergoeden.

Broelend hooi brengt brand teweeg. De oorlog had reeds een hongersnood ten gevolge gehad, die wederom een besmettelijke ziekte had teweeg gebracht.

Verwoestingen aanrichten. De jongste storm heeft grote schade aangericht. Een bloedbad aanrichten.

849. VEROORZAKEN, VERWEKKEN, TEWEEGBRENGEN, BEROKKENEN.

Iets bewerken of doen plaats grijpen.

Veroorzaken, verwekken en **teweegbrengen** worden zowel in goede als in slechte betekenis gebruikt.

Veroorzaken en *verwekken* onderstellen, dat de werking snel gebeurt; *teweegbrengen* onderstelt dat zij langzamer plaats heeft.

Berokkenen wijst altijd op opzet om iets te doen en heeft altijd betrekking op het *teweegbrengen* van iets kwaads; het wordt thans gewoonlijk gebruikt met *leed*, *smart*, *schade* en dergelijke als voorwerp.

Wie schade veroorzaakt, moet die vergoeden. Dat veroorzaakt veel onheil.

Een opstand verwekken. Die alarmerende berichten verwekten grote angst onder de bevolking.

De oorlog had reeds een hongersnood ten gevolge gehad, die wederom een aanstekelijke of pestachtige ziekte had teweeggebracht. Dat de Fransen enkele verbeteringen in onze maatschappelijke toestand teweegbrachten.

Mogelijk bekommert hij zich over het leed, dat hij mij berokkend heeft. Reeds had de korte afwezigheid van de landvoogd aan zijn provincie onberekenbare schade berokkend.

850. VERRASSEN, OVERROMPELEN, OVERVALLEN.

Onverhoeds aanvallen of zich van iets meester maken.

Verrassen duidt vooral op de snelheid, waarmee de aanval plaats heeft; hierbij wordt ook vaak list gebruikt.

Overrompelen ziet meer op het onverwachte, waardoor verwarring ontstaat en de aanvallers gemakkelijker zijn doel kan bereiken.

Overvallen veronderstelt ook een zekere heftigheid bij de onverwachte aanval, zodat de aangevallene voor een goed deel weerloos is.

De transportschepen werden door een vijandelijke duikboot verrast. Namen werd overrompeld. Zijn plotseling voorstel overrompelde de vergadering.

De vijand werd 's nachts overvallen. Door een struikrover overvallen worden.

851. VERRUILEN, VERWISSELEN.

Iets voor iets anders in de plaats geven of nemen.

Verruilen is een opzettelijke handeling, die plaats heeft tussen

twee personen en met wederzijdse toestemming, terwijl het verruilde voorwerp van eigenaar verandert.

Verwisselen kan zonder opzet, bij vergissing geschieden en dus buiten medeweten van de andere partij en zonder dat daartoe iemands toestemming wordt vereist. Men verwisselt slechts gelijksoortige voorwerpen.

Die jongen had zijn potloden verruild voor knikkers.

Wij hadden onze hoeden verwisseld. Die uitdrukkingen moet men niet verwisselen.

852. VERSAGEN, WANHOPEN, VERTWIJFELEN.

Alle hoop opgeven.

Versagen is in moeilijke omstandigheden de hoop verliezen door gebrek aan moed en aldus het gewenste doel laten varen.

Wanhopen is alle hoop verloren hebben op een goede uitslag, niet door gebrek aan moed, maar door tegenslag of tegenwerking.

Vertwijfelen is veel sterker dan *wanhopen*; wie vertwijfeld is, is door het ongeluk als gebroken, handelt verward en zonder overleg en begeeft zich zelf in gevaar, omdat hij zich toch verloren waant.

In het ongeluk moet men niet versagen. Tegenspoed doet iemand gauw versagen.

Wij wanhopen aan zijn herstel. Ik wanhoop aan de goede afloop.

853. VERS, FRIS.

Niet oud, nog onbedorven.

Vers geeft te kennen, dat iets nog de eigenschappen bezit, welke het gevolg zijn van zijn nog kort bestaan.

Fris duidt aan, dat er nog geen spoor van bederf aanwezig is.

Verse boter. Verse melk. Een vers ei. Dit vlees is nog vers.

Is die vis nog wel fris? Dat vlees van eergisteren is niet fris meer.

854. VERSCHIETEN, VERKLEUREN.

Van kleur veranderen.

Verschieten heeft, meer dan *verkleuren*, de betekenis van *verbleken* en van *bleek worden*. Ze worden echter beide zowel voor zaken als voor personen gebruikt. Wanneer ze betrekking hebben op stoffen, is *verkleuren* zwakker dan *verschieten*.

Die kleur zal verschieten. Zijn jas is verschoten. Zij verschoot er van.

Die japon zal gauw verkleuren. Zij verkleurde, toen zij dat hoorde.

855. VERSTAAN, BEGRIJPEN, BEVATTEN, BESEFFEN.

De nodige kennis van iets in zijn geest opnemen.

Verstaan drukt enkel het opnemen van die kennis uit, het zegt, dat die kennis ons geestelijk eigendom wordt, maar het geeft niet aan op welke wijze zij verworven wordt.

Begrijpen en **bevatten** drukken de bijgedachte uit, dat het enige moeite kost om de zaak in haar geheel in de geest op te nemen en dat voor het verkrijgen van die kennis een zekere scherpzinnigheid wordt vereist.

Beseffen wil zeggen, dat men een innig, levendig begrip van iets heeft, dat men door zijn denkvermogen en gevoel iets leert kennen.

Ik heb het maar half verstaan. Ik meende, dat hij het beloofd had; maar dan heb ik hem zeker niet goed verstaan.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

